

Ferran Carbó, *Els versos dels calaixos. Sobre "Llibre de meravelles" de Vicent Andrés Estellés*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2018, 240 pp.

Mireia FERRANDO SIMON
Universitat de València

Una ullada a la bibliografia crítica sobre Vicent Andrés Estellés no deixa lloc a dubtes: el de Ferran Carbó és un llibre que *Llibre de meravelles* (1971) semblava demanar a crits. *Els versos dels calaixos. Sobre "Llibre de meravelles" de Vicent Andrés Estellés* és el primer estudi monogràfic dedicat a aquesta cèlebre obra del poeta de Burjassot; una obra que és, en realitat, un autèntic *best-seller* o, per dir-ho més justament, un *long-seller* sense igual en l'àmbit de la poesia contemporània al País Valencià. Carbó, catedràtic de Filologia Catalana a la Universitat de València i un dels màxims especialistes en el poeta, ens en dona una dada precisa, reveladora per complet de l'envergadura de l'obra: «*Llibre de meravelles* entre els anys 1971 i 2015 ha tingut vint-i-vuit edicions i reimpressions, un fet absolutament insòlit en la poesia valenciana de qualsevol època» (p. 36). Tanmateix, tot i ser el primer monogràfic –únic fins ara, per tant–, l'autor ens en presenta la seua lectura amb humilitat: n'és una entre tantes, assegura al prefaci. En efecte, són molts els treballs que han abordat aspectes cabdals de *Llibre de meravelles*, però no deixa de ser cert que *Els versos dels calaixos* beu de totes aquestes lectures per a reunir i aportar no sols una nova mirada alhora rigorosa i personal, sinó també una perspectiva de conjunt que, si més no pel que fa al format, és també nova, insòlita. El plantejament global, tan ambiciós com oportú, permet al lector copsar la grandesa aclaparadora d'aquesta obra estellesiana, ara que es va acostant el cinquantè aniversari de la primera edició. En suma, l'aparició d'*Els versos dels calaixos* contribueix, així, a reconèixer unes dades extraordinàries i, en certa manera, una data que també ho haurà de ser.

El volum dedica sis grans apartats a l'estudi del poemari. El primer, *L'autor i la seua obra*, presenta una visió panoràmica sobre Estellés i la seua trajectòria, atenent especialment la producció anterior o coetània a la confecció de *Llibre de meravelles*. El segon capítol és el fruit més directe de les hores de recerca al Fons Estellés, a Burjassot. En *La creació dels textos i la difusió del llibre*, l'estudiós revisa la documentació original relativa al poemari que s'hi ha conservat i, a més, comenta i contrasta les diverses edicions que s'han fet de l'obra. Ajudant-se de la documentació, Carbó

situa l'escriptura del llibre a l'entorn del 1958 i 1959 i la riquíssima estructuració d'aquest en el 1968.

Els capítols següents constitueixen el cos central de l'estudi: es corresponen amb l'anàlisi estricta de l'obra estellesiana. Resulta especialment prolífic l'apartat tercer, *Els paratextos*, centrat en el potentíssim entramat paratextual, ideat per Estellés en bona part *a posteriori* de l'escriptura dels textos, que permet anar descobrint capes i capes de lectura. La paratextualitat és, de fet, fonamental en *Llibre de meravelles* –valga per a il·lustrar-ho el fet que quaranta-sis d'un total de seixanta-dos poemes tenen un epígraf o que quaranta-set d'un total de seixanta-dos poemes tenen títol. Carbó demostra com el paratext permet entendre l'obra no sols com una crònica subjectiva de la València de la postguerra franquista, com se sol destacar, sinó també com un diàleg ben suggestiu amb la literatura i, ben especialment, amb la literatura catalana clàssica. El Fèlix estellesià vagareja insistentment pel passat i pel present personal i col·lectiu, així com pel passat i pel present de la seua ciutat i de la literatura. En gran manera hi predomina, en el paratext, el ressò medieval i, en concret, l'homenatge a Ramon Llull i Ausiàs March, figures clau en la fundació i la consolidació de la llengua catalana. No debades, comenta Carbó que *Oda a l'aparició de la gramàtica* era una mena de títol provisional per al poemari, finalment substituït per la còpia del mític rètol del beat mallorquí. És per tot això que s'hi analitzen atentament les petjades de l'obra lul·liana i marquiàna en Estellés, prenent com a mostra d'anàlisi detallada els poemes *Cant de Vicent* per a Llull i *Ací* per a March. Ara no pot passar inadvertit l'epígraf preliminar d'*Els versos dels calaixos*, que, en una picada d'ullet, Carbó extrau del Fèlix lul·lià.

El capítol quart, *L'estructura*, està dedicat a la complexa arquitectura del llibre, en forma de tríptic, de retaule de vivències de la postguerra valenciana, amb tres grans parts que es relacionen amb tres temps: l'inicial, que introdueix el present, la consciència de l'ara i l'ací; el cos central, la part més extensa, que barreja el present amb vivències rememorades; i la part final, oberta al futur i a l'esperança personal i col·lectiva, en què clarament es manifesta la temàtica cívica i nacional. Però l'obsessió estellesiana per l'estructura dona molt més de si. De fet, els tres capítols següents, *La consciència del present*, *Els episodis (del passat i del present)* i *L'esperança de futur* ben bé podrien haver estat subapartats d'aquest quart capítol. Són tres apartats densos, ben difícils de sintetitzar, que amplien la informació marc d'aquest i que s'endinsen, amb més detall, en cadascuna de les tres parts que conformen l'obra d'Estellés.

Com a complement de la rica anàlisi, un entre els tants encerts d'*Els versos dels calaixos* és recuperar el bell pròleg de Manuel Sanchis Guarner

a la primera edició de *Llibre de meravelles*, sorprenentment oblidat en totes les edicions posteriors i que ara reapareix en un annex. Sanchis, lúcid i precís, ja hi apuntava alguns dels trets sobre els quals la crítica ha insistit després. Fou ell, a més, tal com recorda Carbó, qui animà Estellés a usar literàriament la seua llengua materna.

Dir Estellés és dir *Llibre de meravelles*. L'estudi de Ferran Carbó així ho demostra. Amb *Els versos dels calaixos* el lector fa un camí doble i alhora complementari. Perquè no es pot aprofundir en la figura de Vicent Andrés Estellés obviant el *Llibre de meravelles* i perquè per a comprendre realment el *Llibre de meravelles* cal conèixer, realment també, el poeta que l'escriu i el context en què l'escriu. *Els versos dels calaixos* és un llibre completíssim, profús d'informacions que, malgrat estar presentades de manera amena, ara i adés demanen una lectura amb llapissera a la mà. Això no és cap retret ni cap defecte atribuïble al fons o a la forma de l'estudi, ans al contrari: és la conseqüència natural, esperable, d'endinsar-se en l'obra més cèlebre i celebrada d'una figura que, com molt bé il·lustra Carbó, ha passat de ser el poeta de la postguerra valenciana a convertir-se en el poeta nacional dels valencians i ha esdevingut un dels grans noms de la poesia catalana contemporània; la conseqüència natural d'endinsar-s'hi, no cal dir-ho, des de l'exigència de rigor, la minuciositat i la passió pel poeta que avalen, de sobres, qui signa *Els versos dels calaixos*.